

1989. november 20. - **A forgatókönyv**

Szeptember elején, amikor a politikai egyeztető tárgyalások sorozata a vége felé járt, az országgyűlés őszi ülészakára, az MSZMP pedig sorsdöntő kongresszusára készült - minden roppant egyszerűnek látszott. Az időközi választások és a közvélemény-kutatások eredményei agyképpen azt mutatták, hogy a Magyar Demokrata Fórum az egyetlen igazán erőteljes ellenzéki erő, a kormányzó pártban pedig diadalmasan tört előre a reformszárny. Úgy tetszett, mi sem egyszerűbb, mint elkészíteni a következő hónapok forgatókönyvét

A szerzők abból indultak ki, hogy a szovjet vezetés ragaszkodik a kommunista jelenlétéhez a jövőbeni Magyarország kormányzásában, s ezt a hatalmas kommunista államapparátus is a saját léte biztosítékának tekinti. Minthogy a választási rendszer nem garantálja, hogy a kommunisták benne legyenek a kormányban, sőt az állampárt megsemmisítő vereséget is szenvedhet, a garanciát kívülről kell megteremteni. Erre kitűnő lehetőséget kínál a Lengyelországban megteremtett elnöki intézmény. A kommunista elnök moderálni fogja a demokráciától berzenkedő káderosztályt, a tisztikart, és megnyugtatja az oroszokat, akik a hadsereget főparancsnokló elnök (na meg a Moszkvában tanult vezérkari főnök) révén továbbra is ellenőrizhetik a magyar honvédséget. Az ellenzék elfogadja ezt a rendszert, az elnök pedig leinti az apparátusokat, ha a választási időszakban, megpróbálnak visszaélni a hatalmukkal. Hab a tortán, ha az elnök rokonszenve jeleivel tünteti ki az új politikai erőket integráló legerősebb pártot.

Nem különösebben fontos, hogy megkötött-e formálisan is ez az egyezés, vagy csak kialakult az erők természetes húzása nyomán. Létrejött és kedvezményezettjeinek köre minden újságolvasó számára kézenfekvő volt. Sőt: védeni is lehetett. A mögötte meghúzódó (fentebb elsorolt) meggondolások ésszerűek voltak, és aki pártolta, tisztességgel érezhette úgy, pártja érdekében túl a nemzet érdekében emel szót

A hibát, mint annyiszor, ismét a kormányzó párt követte el.

Az elnöki szék várományosa nem elégedett meg azzal, hogy - lengyel kollégájához hasonlóan - nyílt alku nyomán, az egykori állampárt képviselőjeként legyen államfő. Azt akarta, hogy miközben a népszerűtlen állampártot képviseli, úgy látsszék, mintha a személye kedvéért választanák elnökké, a nemzet legnépszerűbb politikusaként, s közvetlenül a nép akaratából. Ezt a csúsztatást az ellenzék radikális erői nem fogadhatták el, de a társadalom többsége, jobb híján, talán eltűrte volna.

Az állampárt héjáinak azonban ez sem volt elég. A még csak formálódó, törékeny egyezésre ráterhelték a maguk különalkuját. A reformista elnökjelölt elfogadása fejében ragaszkodtak a munkásörtség meg a munkahelyi pártszervezetek fenntartásához, a pártvagyonnal folytatott üzelmeikhez. Az elnökjelölt pedig úgy járt el, ahogy évekkel korábban, amikor eltűrte, hogy a néprontszékház portása BM-utasításra betiltsa azokat a rendezvényeket amelyeket ő főtitkárként engedélyezett. Azt hitte, elegendő, ha tétova ígéreteket tesz mindkét oldalnak, s a társadalom elfogadja a kedvéért, hogy követeléseinek teljesülése bizonytalan időre ismét elhalasztassék.

Az egyezségpárti ellenzék nem ismerte fel időben, hogy ilyen kísérő feltételek mellett nem szabad belemennie az alkuba. A szabad demokraták a népszavazás kezdeményezésével csak

formát adtak a társadalom elégedetlenségének. A szép scenariót - hála az állampárt vaksi héjáinak - a kétszázezer aláírás rombolta szét.

Implózió

De történt más is. Bekövetkezett, amit étes-eszű külföldi megfigyelők évekkel ezelőtt megjósoltak, idehaza mégse várt senki: az állampárt implóziója. A hatalmas párt nem hasadt ketté, nem robbant fel, de nem is mentette át önmagát, hanem beomlott önmagába, ahogy egy ősrégi tv-készülék. Kinek nyújthat még biztonságot az állampárti elnök, ha az állampárt szétfoszlott, mint egy porfelhő, és az egykori nómenklatúra tagjai - minisztertől vállalati osztályvezetőig -lépten-nyomon azzal büszkélkednek, hogy pártonkívüliek.

Vajon mit jelent még egy elnöki szék, amikor a berlini fal repedezik. Magyarország ma nyugalmas szeglet a birodalom térképén. Budapesten van egy tárgyalóképes ellenzék, amely maga mögött tudhatja a politizáló társadalom zömét, az állampárt összeomlása után talpon maradt a kormány, és jó esély van rá, hogy a választásokig képes együttműködni az ellenzékkel - mindez a szovjet vezetés számára komolyabb biztosítéka a kiegyensúlyozott átalakulásnak, mint a nyugati sajtóban olyannyira ünnepezt elnökjelölt, akinek személye megosztotta az állampártot. Hat hét alatt tehát az egyezségnek nemcsak a tartalma vált túlhaladottá, de megszűntek azok az előfeltevések is, amelyeknek okán az egyezség létrejött. Az állampárt propagandistái most azon dolgoznak, hogy elhitessék a választókkal: a népszavazásnak semmi jelentősége, nem is érdemes [észt venni rajta, hiszen a parlament a legfontosabb követeléseket már teljesítette. Közben elfelejtik, hogy a képviselők többsége annak az állampártnak a tagjaként került a parlamentbe, amely legutolsó kongresszusán is a pártszervezetek munkahelyi jelenléte mellett voksolt. Egyes ellenzékiek olykor úgy tesznek, mintha ígéretet kaptak volna, hogy az állampárt kongresszusa végeztével nyomban megkezdí a munkásörség felszámolását. Az efféle célzásoknak azonban ellentmond, hogy Csurka István a Hitel 21. számában azt jósolta, a munkásörség jövő ilyenkor már nem létezik. A lassú nyomdai átfutásnak köszönhető, hogy mire a cikk megjelent, az állampárt gárdistáit már le is fegyverezték. A tárgyilagos szemlélőnek el kell ismernie: nem bölcs belátás, nem bizalmas pártközi megállapodás, kizárólag a népszavazás fenyegetése készítette az országgyűlést arra, hogy egyetlen nap alatt megszavazza mindazt, amit az ellenzék az egyeztető tárgyalásokon hónapok alatt nem tudott elérni.

Miért szavazzunk?

A népszavazásnak a társadalmi követelés győzelmét kell megpecsételnie. A népszavazás eredményét, a pártállam alapintézményeinek felszámolását ellenben többé semmilyen országgyűlés nem kérdőjelezheti meg.

A népszavazás sikere valamennyi ellenzéki párt közös érdeke - hiszen a munkásörség, a munkahelyi pártszervezetek és a pártvagyonnal való nyilvános elszámolás kérdésében nincsen vita az ellenzéki pártok között. Nem lehet vita abban sem, hogy helyes, ha e döntéseket népszavazás szentesíti. S végül egyetlen demokrata sem emelhet szót az ellen, hogy népszavazás döntse el, megelőzze-e az elnökválasztás az országgyűlési választást.

Az egyetértés azonban még ennél is szélesebb körű. Valamennyi párt egyetért abban, hogy az új magyar köztársaság nem elnöki, hanem parlamentáris köztársaság - a módosított alkotmány ezt az egyetértést rögzíti. Egyetért valamennyi párt abban is, hogy az ilyen típusú, reprezentatív államfőt nincs értelme közvetlenül választani, hiszen az alkotmány értelmében úgysem cselekedhet az országgyűlés ellenében. Az alkotmány szerint az elnököt az országgyűlésnek

kell megválasztania. Vita csupán akörül van, tegyen-e a törvény egyetlen alkalommal kivételt az általános szabály alól - tekintettel arra, hogy a jelenlegi országgyűléstől elnyerhető felhatalmazást nem lehet komolyan venni. (Rejtély, vajon rájöttek-e a honatyák, hogy amikor a kivételes jogszabály mellett voksoltak, a fenti állítást szavazták meg.)

Az egyeztető tárgyaláson kötött egyezség előfeltevéseinek és tartalmának megszüntetésével ebben az egyszeri közvetlen elnökválasztásban sem érdekelt már egyetlen ellenzéki párt sem. A Magyar Demokrata Fórum, azzal, hogy vívódva bár, de végül saját jelöltet állított, elsőként mondta fel az egyezséget. A Szociáldemokrata Párt, amely eleve fenntartásokkal írta alá a háromoldalú megállapodást és a Független Kisgazdapárt átlátta, hogy a közvetlenül választott elnök megzavarná a szabadon választott országgyűlés demokratikus működését, és a Fideszhez meg az SZDSZ-hez hasonlóan arra szólította fel híveit, hogy a népszavazáson négy IGEN-nel voksoljanak. A közvetlen választásban ma már csak az MSZP és az MSZP elnökjelöltjét körülzümögő kis ellenzéki (?) csapat érdekelt Ezt a felismerést tükrözi a lépéskényszerbe került MDF állásfoglalása is. A Fórum vezetői szervezetük népes tagságának azt tanácsolták, hogy szavazzanak úgy, ahogy akarnak.

Az ellenzéknek persze fel kell készülnie arra is, hogy a nép mégis a közvetlen elnökválasztás mellett dönt. Az SZDSZ ezt nem fogja vereségnek tekinteni. A józanság azt parancsolja, hogy azok a pártok, amelyek a négy IGEN jegyében koalícióra léptek, szükség esetén együtt jelöljenek közös, párton kívüli, pártok feletti személyt a köztársaság első tisztviselőjének posztjára

Most azonban a november 26-i népszavazáson kell helytállni. Méghozzá a legerősebb ellenféllel, a negyven éve belénk nevelt közönnyel szemben. A népszavazás négy kérdése mögött ott rejtőzik az ötödik: akarjuk-e, hogy a magunk dolgaiban magunk dönthessünk. Pontosan ezt akarjuk. Magunk akarunk dönteni. Mi, a nép. K.F.